

Víte, kdo Vám doma uklízí? Migrantky a placená práce v domácnosti

Unikátní výzkum poprvé v České republice zmapoval fenomén placené práce v domácnosti

Tisková zpráva

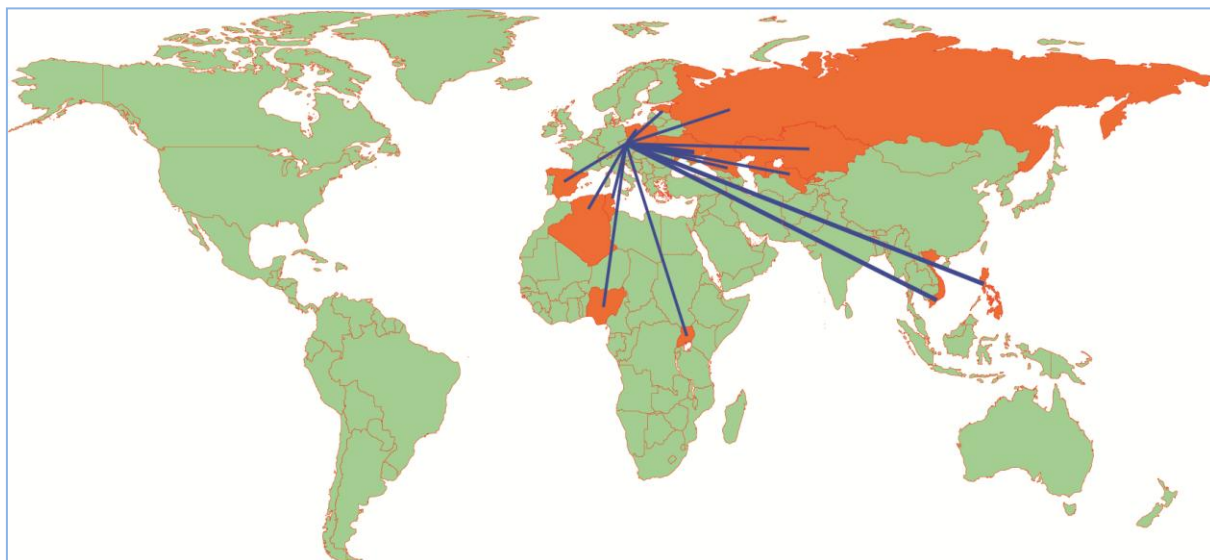
Praha, 13.6.2014 - Placená práce v domácnosti je dnes aktuálním tématem. Poptávka po ní stoupá nejen v České republice, kde ji ve většině případů vykonávají migrantky. Známe jejich skutečné sociální a ekonomické postavení a podmínky, za kterých pracují? Tuto otázku si společně položili odborníci z neziskových organizací Sdružení pro migraci a integraci a Člověk v tísni s výzkumníky a výzkumnicemi z Akademie věd a Fakulty humanitních studií Karlovy Univerzity. Nyní jsou známy výsledky výzkumu, který fenomén placené domácí práce v České republice poprvé důkladně zmapoval. Vyplývá z něj mimo jiné, že Češi si stále neradi někoho pouštějí příliš k tělu a preferují výpomoc, která v jejich rodině nebydlí nebo to, že většina žen, která se stará o děti v českých rodinách, má ve své domovské zemi vlastní rodinu.

Pro výzkum bylo osloveno téměř 400 respondentek, ne se všemi se ale nakonec podařilo navázat dlouhodobější spoluprací. *„Celkem jsme analyzovali data ze 104 dotazníků, 30 hloubkových rozhovorů a k zasazení do kontextu jsme používaly případové studie, které mají pracovníci neziskovek k dispozici z praxe“* vysvětluje jedna ze spoluautorek výzkumu Mgr. Petra Ezzeddine, PhD, sociální antropoložka z Fakulty humanitních studií UK. *„Nechceme rozhodně tvrdit, že výzkum je reprezentativní – to při výzkumu tohoto typu, který se týká migrace a navíc tak citlivého tématu, tedy práce, která je často vykonávána bez smlouvy, v podstatě není možné. Považujeme ale výsledná data za velmi důležitá, protože se tento fenomén u nás zkoumal úplně poprvé a do šetření se aktivně zapojilo mnoho samotných našich respondentek – migrantek, které po vyškolení dále dotazníky vyplňovaly se svými známými“.* Výzkum tedy kombinoval kvantitativní přístup (statistickou analýzu dat z dotazníků) s kvalitativním (30 hloubkových rozhovorů).

Výzkum se tematicky zaměřoval například sociodemografické faktory (tedy země původu migrantek, jejich věk, rodinný stav), důvody, které ženy k migraci motivovaly, sociální podmínky jejich práce (např. interakci s hostitelskou rodinou) a také na rozlišení jednotlivých typů tohoto druhu migrace – tzv. live-in a live-out formy. **„Zde jsme si potvrdili, co ukazují i výzkumy z jiných oblastí – Češi si neradi do své domácnosti někoho pouštějí nastálo,“** říká Ezzeddine. Jednoznačně preferovaná je tedy forma live-out výpomoci, kdy žena do domácnosti pouze několikrát týdně dochází např. uklízet nebo hlídat děti. Tzv. live-in formu práce většinou praktikují hlavně ženy z Filipín, které tvoří 10% ze zkoumaného vzorku domácích pracovníků v ČR. Filipínky mají také nejčastěji práci zprostředkovanou skrze agenturu a pracují v rodinách expatů nebo movitějších Čechů, kterým vyhovuje to, že jejich chůva mluví na děti anglicky.

Jednoznačně nejpočetněji zastoupené jsou ale mezi pracovníci v domácnosti ženy z Ukrajiny – těch je téměř 60%. Ukrajinské ženy se věnují jak domácím pracím, tak péči o děti stejně jako péči o seniory. Do domácností spíše dochází a zvládnou tak „obstarat“ několik rodin za týden. Početně za touto skupinou následují ženy ze zemí bývalého Sovětského svazu (např. Moldávie, Kazachstán nebo

Azerbajdžán). Zde výzkum ukázal, že tyto ženy často pracují v rodinách jiných migrantů, především ruský mluvících. Na pozici domácích pracovníc ale u nás pracuje i několik azylantek z Afriky.

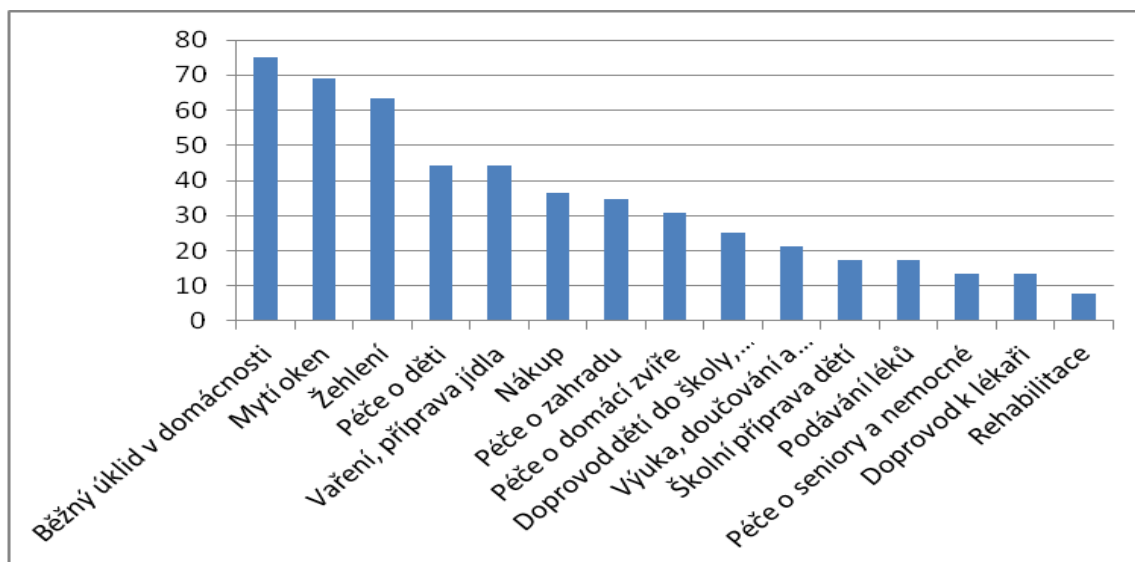
Obrázek č. 1 – mapa migračních tras do ČR v případě migrantek – domácích pracovníc

Velmi zajímavá čísla výzkum ukázal především, co se týče rodinného stavu migrantek. **Pouze 33% z dotazovaných žen uvedlo, že jsou svobodné, převažují ženy, které mají vlastní rodinu.** „*Tím se nám potvrdila další hypotéza o tom, že Česká republika se postupně zapojuje do takzvaného globálního řetězce péče. Ženy, které se zde starají o naše děti, mají často doma vlastní děti, o které se stará někdo jiný. Tuto formu formě mateřství nazýváme „transnacionální mateřství“ a je charakteristické především tím, jak je pro ženy nesmírně emocionálně náročné*“ vysvětluje Ezzeddine. Čím je globální řetězec péče způsoben? Výzkumy poukazují na několik faktorů, především na to, že sociální státy oslabují, dochází tedy místa v mateřských školách i v pečovatelských zařízeních pro seniory, zároveň je od zaměstnavatelů větší tlak na výkonnost, takže rodiny už zkrátka péči o své blízké nemohou samy časově zvládat. K tomu se také přidává fenomén mobilních rodin – většina rodin dnes nežije pohromadě s prarodiči, kteří mohou mít vlastní aktivní život a zájmy, například cestují či chodí za kulturou a nejsou tedy kdykoliv k dispozici k péči o vnoučata. **Ve všech těchto trendech Česká republika následuje – a pomalu dohání – západní Evropu.** Zajímavá je také skutečnost, že Češky se do tohoto řetězce i aktivně samy zapojují – tak jako u nás se o seniory starají Ukrajinky, např. v Rakousku takto žije mnoho českých občanek. **Průměrný věk migrantky – pracovníce v domácnosti je u nás 36 let, pracují zde tedy jak studentky, tak i matky, které mají doma děti ve věku teenagerů.**

Největší poptávka je u nás především po úklidových službách – ty vykonává téměř 80% žen, 43% hlídá děti, péče o seniory a nemocné je zatím spíše vzácná. „*Předpokládáme, že se složení těchto činností ale bude vyvíjet, už vzhledem ke stárnutí populace*“ upozorňuje Petra Ezzeddine. „Oblíbenost“ právě úklidových služeb si výzkumníci vysvětlují také výše zmíněnou skutečností, že Češi

Dokument vznikl v rámci projektu „Rovné šance na prahu českých domácností“, financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR, v prioritní ose Sociální integrace a rovné příležitosti. Projekt realizuje Sdružení pro integraci a migraci ve spolupráci s organizací Člověk v tísni, Ogilvy&Mather a Národohospodářským ústavem AV ČR.

preferují menší zásah do soukromí – a nechat si od někoho uklidit či vyžehlit je přece jenom méně osobní než např. péče o dítě či nemocnou babičku.

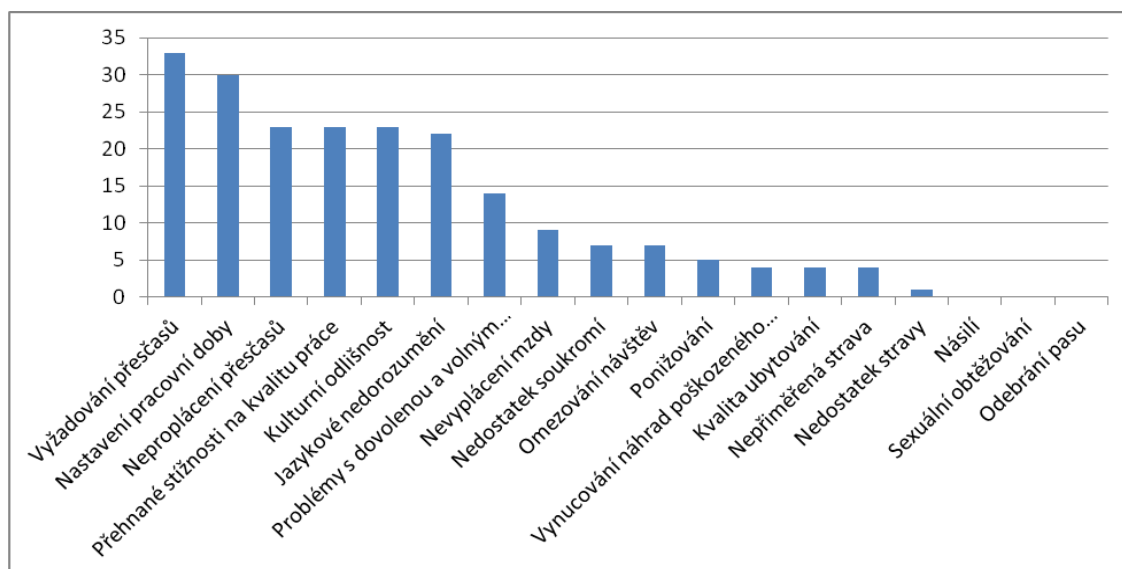
Tabulka č. 1 – typy vykonávaných činností

Velmi citlivou částí výzkumu bylo zkoumání ekonomicko-právních podmínek, za kterých migrantky pracují. **Celých 53% dotazovaných žen uvedlo, že nemá pracovní smlouvu.** „Ani tohle číslo samozřejmě nemusí odpovídat skutečnosti – práce na černo je skutečně velmi citlivé téma a mnoho žen prostě o své situaci hovořit nechce, protože se bojí postihů nebo svého zaměstnavatele. Právě proto se ale domníváme, že je důležité situaci řešit a poukázat na to, že práce v domácnosti je práce jako každá jiná a měla by mít stejné podmínky. Práce na černo je ekonomicky nevýhodná pro stát a pro ženy, které ji vykonávají, samozřejmě velmi stresující,“ říká Magda Faltová, ředitelka Sdružení pro integraci a migraci a jedna z autorek projektu. S prací na černo se navíc pojí mnoho dalších problémů, především nevymahatelnost i základních pracovních práv. „**Výzkum ukázal, že největším problémem není přímo fyzické násilí nebo sexuální obtěžování. Nejvíce žen čelí pracovnímu vykořisťování – pracují 6-7 dní v týdnu, 12-14 hodin denně, přesčasy samozřejmě placené nemají. Pokud žijí přímo v rodině, situace je většinou ještě horší, jsou k dispozici téměř neustále a mají jen velmi málo soukromí, velmi omezené kontakty s okolím nebo se svou vlastní rodinou v domovské zemi,**“ dodává Faltová.

Na vyžadování přesčasů si stěžovalo 33% respondentek, 30% také uvedlo, že nemají nijak stanovenou pracovní dobu a prostě pracují, dokud je potřeba. Přesčasy nejsou propláceny 23% respondentek.

Se svým platem vyjádřilo spokojenost 43% respondentek. „Zde je ale potřeba si uvědomit, jak migrantky sami vnímají svou pozici – toto číslo není reprezentativní, protože migrantky se často spokojí s málem, jsou si vědomy své znevýhodněné pozice a pracují i za plat, za který by Češky nepracovaly“ upozorňuje Vilém Semerák z Institutu Cerge, další z autorů výzkumu, na kontext výpovědí migrantek.

Z dalších problémů při práci ženy upozorňovaly především přehnané stížností na kvalitu jejich práce (23%), problémy, které byly způsobené kulturní odlišností (23%) a nakonec i problémy, které pramenily z jazykové bariéry (22%). 14% žen také uvedlo, že měly problém vyjednat si se svým zaměstnavatelem dovolenou, aby například mohly jet navštívit svou rodinu.

Tabulka č. 2 – nejčastější problémy při práci

Obecně jsou na tom nejlépe ženy, které práci vykonávají formou živnosti. Těch je 33% a většinou se jedná o **Ukrajinky**, které zde žijí už déle a mají tak lépe vytvořenou síť známých i zaměstnavatelů, lépe se orientují v místní byrokracii, žijí samostatně a docházejí do několika rodin. **Celkem 20% žen má pracovní smlouvu** – v tomto případě se jedná především o migrantky, které při cestě do Čech využily služby některé ze zprostředkovatelských agentur, většina z nich jsou právě Filipínky.

Poměrně překvapivé byly pro výzkumníky odpovědi na otázky, které se týkaly motivace k migraci, tedy důvodů, proč vůbec ženy do České republiky přišly. „**Celých 80% žen uvedlo, že si vybraly Českou republiku proto, že zde již měli někoho známého nebo někoho z rodiny.** Ví se, že tyto příbuzenské sítě v cílové zemi jsou pro migranty velmi důležité, protože snižují rizika s migrací spojená a poskytují jistotu ve velmi nejisté situaci.“, říká Petra Ezzeddine. Zbýlých 20% žen uvádělo jako důvod kromě nutnosti výdělků například i touhu poznat život v jiné zemi – tato motivace se nejčastěji objevovala u studentek, které si vydělávaly jako au-pair či příležitostné chůvy.

Co si tedy autoři výzkumu z výsledků vyvozují? „Potvrdilo se, co víme už dlouho a to, že je velmi problematický systém, kdy právo na pobyt migrantů je vázáno na pracovní povolení – ženy tak často pracují za podmínek, které jsou nevyhovující, protože nemohou odejít, aby nepřišly o pobyt. A vysvětluje se tím částečně i to, proč tolik žen pracuje ilegálně – dostat se do ilegality je totiž takto snadné“ říká Magda Faltová s tím, že se autoři a autorky výzkumu budou snažit takto argumentovat u zákonodárců. „Považujeme za velmi důležité, že se výzkum uskutečnil a máme nyní na čem stavět – je evidentní, že poptávka po tomto typu práce bude u nás stoupat. Budeme se snažit tlačit například na to, aby česká vláda ratifikovala takzvanou Úmluvu o pracovnicích v cizí domácnosti, kterou vydala

evropský
sociální
fond v ČR

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

Rovné šance
na prahu českých
domácností

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Mezinárodní organizace práce. Ta by alespoň částečně pomohla nastavit transparentnější a jasnější pravidla pro tento typ práce, který bude do budoucna pro nás stále významnější“ dodává Ezzeddine.

Ilustrační fotografie a další materiály najdete ke stažení na

<http://www.pracovnicevdomacnosti.cz/pro-media>

O autorech výzkumu:

Mgr. Petra Ezzeddine, PhD je sociální antropoložka, vyučuje na katedře Obecné antropologie Fakulty humanitních studií UK. Ve své práci se dlouhodobě věnuje transnacionální migraci a transnacionálnímu mateřství, zajímá se o tematiku genderu v migraci.

Mgr. Ing. Vilém Semerák, PhD je ekonom, studoval na VŠE Praha, London School of Economics and Political Science a Karlově univerzitě (IES a CERGE-EI); titul Ph.D. získal v roce 2003 na VŠE. Vyučuje na Karlově univerzitě a pražské pobočce New York University, působí také jako výzkumník v rámci CERGE-EI a myšlenkového centra IDEA.

Kontakt pro média:

Marie Heřmanová

mediální koordinátorka Programu migrace – Člověk v tísni, o.p.s

marie.hermanova@clovekv tisni.cz

+420 777 782 088

Dokument vznikl v rámci projektu "Rovné šance na prahu českých domácností", financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR, v prioritní ose Sociální integrace a rovné příležitosti. Projekt realizuje Sdružení pro integraci a migraci ve spolupráci s organizací Člověk v tísni, Ogilvy&Mather a Národohospodářským ústavem AV ČR.